

Broedvogels van enkele gebieden langs de Waal tussen Gorinchem en Pannerden, en de Johannahoeve in 2025

Christian Brinkman, Thijs Glastra, Vincent de Boer en Albert de Jong

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2025

Citeren als: Brinkman C., Glastra T., de Boer V. & de Jong A. 2025. Broedvogels van enkele gebieden langs de Waal tussen Gorinchem en Pannerden, en de Johannahoeve in 2025. Sovon-rapport 2025/108. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Kavelcode: 25GLP2-5

Foto voorzijde: Thijs Glastra

ISSN-nr: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen

E-mail: info@sovon.nl

Website: www.sovon.nl

Type informatie	Omschrijving/status	Datum
Versie	Concept	15-10-25
Inhoudelijke toets	Jelle Postma	16-10-25
Versie 1.0	Definitief	6-11-25
Vrijgave na definitieve versie	Vincent de Boer	11-11-25

Dit rapport is samengesteld in opdracht van:

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
2 Beschrijving van het gebied	6
3 Werkwijze	12
3.1 Methode & veldwerk	12
3.2 Interpretatie en verwerking van de gegevens	13
3.3 Weers- en andere omstandigheden	13
3.4 Afwijkingen/foutendiscussie	14
4 Resultaten	15
4.1 Aantallen en dichtheden	15
4.2 Beheertypen	17
4.3 Vergelijking met eerdere karteringen	21
4.4 Soortbesprekingen	25
5 Evaluatie	30
6 Literatuur	32
Bijlage 1 Aantallen en dichtheden per deelgebied	33
Bijlage 2 Soortkaarten inventarisatie 2025	37

Samenvatting

In 2025 zijn in opdracht van Staatsbosbeheer verschillende gebieden langs de Waal tussen Opijnen en Doornenburg, als ook de Johannahoeve bij Oosterbeek (totaal 372,7 hectare) gekarteerd op broedvogels.

Er zijn vijf integrale bezoeken gebracht die meest voor zonsopgang aanvingen. Er is in totaal 123 uur en 24 minuten gespendeerd aan ochtendbezoeken. De gemiddelde onderzoeksintensiteit bedraagt 19,9 min/ha. Deze betrekkelijk hoge onderzoeksintensiteit houdt verband met de sterke mate van verspreiding van de verschillende polygoenen en de hierbij komende reistijd.

Tijdens de kartering zijn 83 soorten vastgesteld als broedvogel, waarvan er 75 integraal zijn gekarteerd met een gecombineerd aantal van 1674 territoria. Winterkoning, Roodborst, Merel, Fitis, Tjiftjaf, Koolmees, Pimpelmees en Vink waren aanwezig, maar zijn niet gekarteerd. Van de aangetroffen soorten staan er 15 op de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare soorten, waarvan 1 als “bedreigd”, 7 als “gevoelig” en 7 als “kwetsbaar”. Van de gekarteerde soorten waren Zwartkop (222 territoria), Spreeuw (157 territoria), Blauwe Reiger (111 nesten), Tuinfluiter (83 territoria) en Houtduif (77 territoria) het meest algemeen.

Voor een vergelijking tussen jaren is weinig materiaal uit eerdere jaren voorhanden. Een vergelijking tussen deelgebied de Steendert in 2007 en 2025 laat zien dat Scholekster en Kievit zijn verdwenen als broedvogel. De dijkwerkzaamheden tussen Opijnen en Ophemert hebben er wellicht voor gezorgd dat het gevonden aantal broedvogels en broedparen lager lag dan in 2019. In de Wamelsche Uiterwaarden lijken soorten die profiteren van dood hout en holten toegenomen tussen 2019 en 2025.

1 Inleiding

In 2025 zijn in opdracht van Staatsbosbeheer enkele gebieden (kavelcode 25GLP2-5) langs de Waal tussen Opijnen en Doornenburg, zijnde de Hondswaard, Heesseltsche Uiterwaarden, De Steendert, Wamelsche Uiterwaarden, Maas en Waal West, Loenense- en Oosterhoutsche Waarden en Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard, als ook de Hondswaard bij Gorinchem en de Johannahoeve bij Oosterbeek (372,7 ha) gekarteerd op broedvogels.

De inventarisatie vond plaats in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), waarin onder andere het monitoren van broedvogels in een zesjarige cyclus wordt vereist en waarvan de resultaten worden gerapporteerd aan de betreffende provincie.

Het veldwerk werd vanuit Sovon uitgevoerd door Albert de Jong, Thijs Glastra, Vincent de Boer, Bram Ubels en Christian Brinkman. De rapportage werd vanuit Sovon uitgevoerd door Thijs Glastra en Christian Brinkman. Contactpersonen vanuit Staatsbosbeheer per regio waren Nika van den Meiracker (westelijke deelgebieden), Ian Deebe (oostelijke deelgebieden) en Christa Vorentjes (Johannahoeve). Thijs Glastra was tevens verantwoordelijk voor de begeleiding vanuit het Sovon-kantoor.

Sovon-collega Lara Marx wordt bedankt voor haar bijdrage aan de totstandkoming van dit rapport. Jelle Postma van Sovon en Andrea van den Berg, Chantal Zwaneveld en Ian Deebe van Staatsbosbeheer voorzagen het concept van commentaar.

In dit rapport worden de soorten gepresenteerd volgens de systematiek van het International Ornithological Committee (IOC).

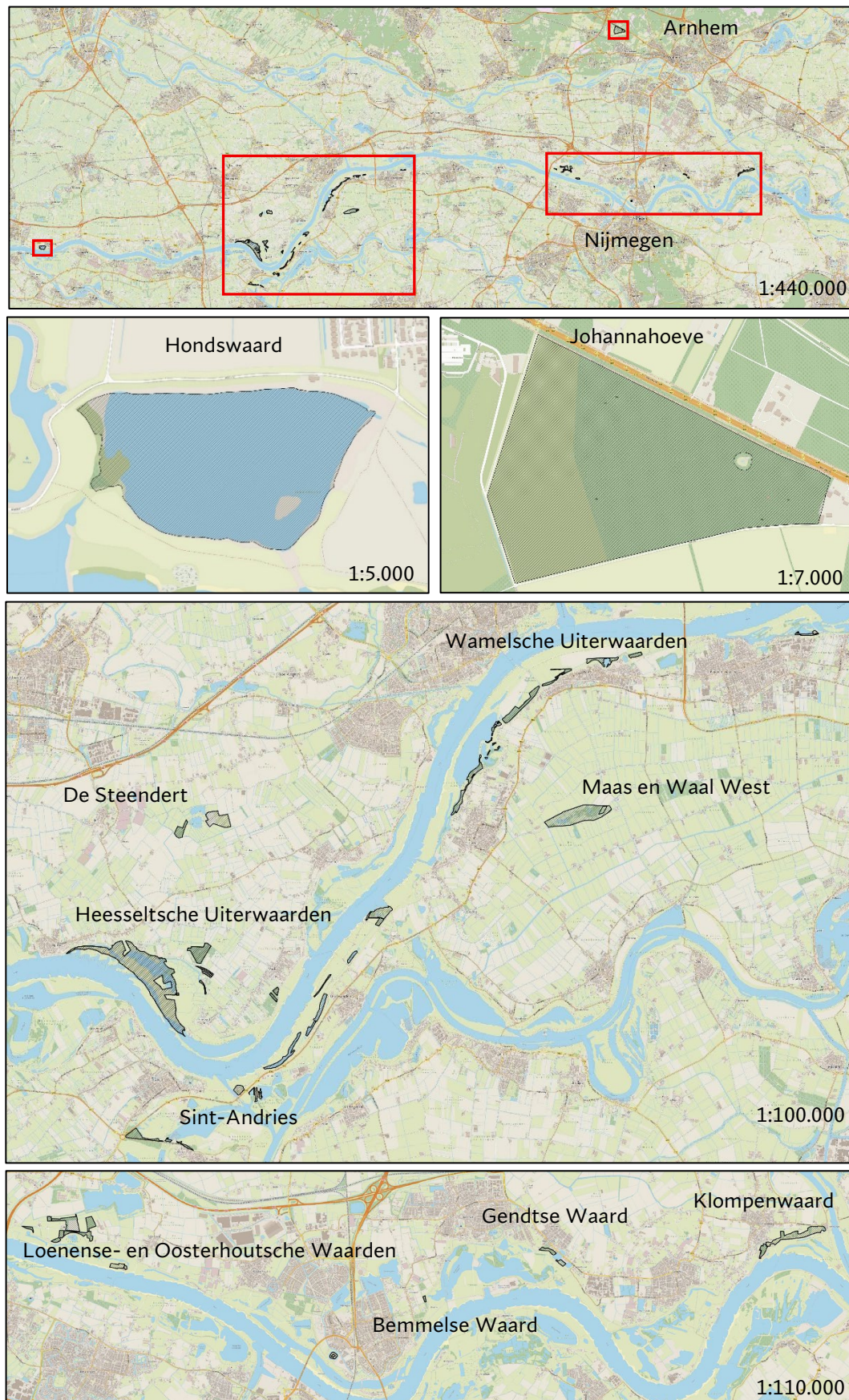
Goed weer en lage waterstanden tijdens de broedvogelinventarisatie in 2025, 19 juni 2025 (Thijs Glastra).

2 Beschrijving van het gebied

De gekarteerde gebieden (372,7 ha; figuur 1) liggen vrijwel allemaal langs of nabij de rivier de Waal in de provincie Gelderland, uitzondering hierop is de Johannahoeve welke aan de noordrand van Oosterbeek ligt. Naast de Johannahoeve gaat het om de objecten (van west naar oost) Hondswaard, Heesseltsche Uiterwaarden, De Steendert, Wamelsche Uiterwaarden, Maas en Waal West, Loenense- en Oosterhoutsche Waarden en Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard. Veel van de gebieden langs de Waal zijn onderdeel van Natura 2000-gebied Rijntakken en bestaan uit verschillende beheertypen (tabel 1). Hieronder worden de deelgebieden los van elkaar besproken in de volgorde van west naar oost.

Tabel 1. Oppervlaktes in hectare per beheertype in het onderzoeksgebied

Beheertype		Opp (ha)
N01.03	Rivier- en	124,47
N14.01	Rivier- en	48,61
N14.03	Haagbeuken- en	45,66
N02.01	Rivier	29,97
N16.03	Droog bos met	27,86
N12.05	Kruiden- en	21,70
N17.03	Park- en stinzenbos	17,79
N10.02	Vochtig hooiland	17,72
S99.00	Erfpacht	16,95
N12.02	Kruiden- en faunarijk	9,28
N12.06	Ruigteveld	3,10
N15.02	Dennen-, eiken- en	2,55
N04.02	Zoete plas	2,27
N16.04	Vochtig bos met	1,05
S98.00	Geen	0,99
N12.03	Glanshaverhooiland	0,84
N17.06	Vochtig en	0,65
L01.08	Knotboom	0,43
L01.07	Laan	0,24
N14.02	Hoog- en	0,20
L01.02	Houtwal en	0,19
L01.09	Hoogstamboomgaard	0,09
L01.01	Poel en klein	0,06
N05.04	Dynamisch moeras	0,01
Totaal		372,68

Figuur 1. Ligging en begrenzing van het in 2025 gekarteerde gebied met de namen van de objecten.

Hondswaard

De Hondswaard in de uiterwaarden van de Waal nabij Vuren is een 16 hectare grote plas. Aan de westzijde ligt een klein wilgenvloedbos. De plas is via twee ondiepe geulen verbonden met de rivier, waardoor er enige getijdewerking op de plas kan zijn. In het voorjaar van 2025 was echter geen sprake van hoge waterstanden en was de waterdynamiek beperkt. Langs de oevers van de plas groeien vooral wilgen en het grazige deel van de uiterwaard, dat niet is gekarteerd, werd begraasd door jongvee. Het eilandje aan de oostzijde van de plas herbergt een broedkolonie van Brandganzen.

Heesseltsche Uiterwaarden

De gebieden die onder de noemer Heesseltsche Uiterwaarden (124,9 ha) vallen, bevinden zich zowel binnen- als buitendijks. Het buitendijkse gebied, de daadwerkelijke uiterwaarden, beslaan veruit het grootste oppervlak: 109,2 hectare. Buitendijks liggen nog enkele losse gebiedjes langs de winterdijk, in totaal 15,7 hectare. Het buitendijkse gebied fungeert als overloopgebied voor de Waal en is in 2018-2019 heringericht in het kader van het project 'Ruimte voor de rivier'. Bij dit project zijn de bestaande wateren met elkaar verbonden en is een afgesloten nevengeul ontstaan met natuurlijke oevers en her en der oobos. Het gebied wordt begraasd door meerdere Hereford runderen en Konikpaarden.

Wilgengriend langs de rivier in de Heesseltsche Uiterwaard, 4 april 2025 (Christian Brinkman).

Sint-Andries

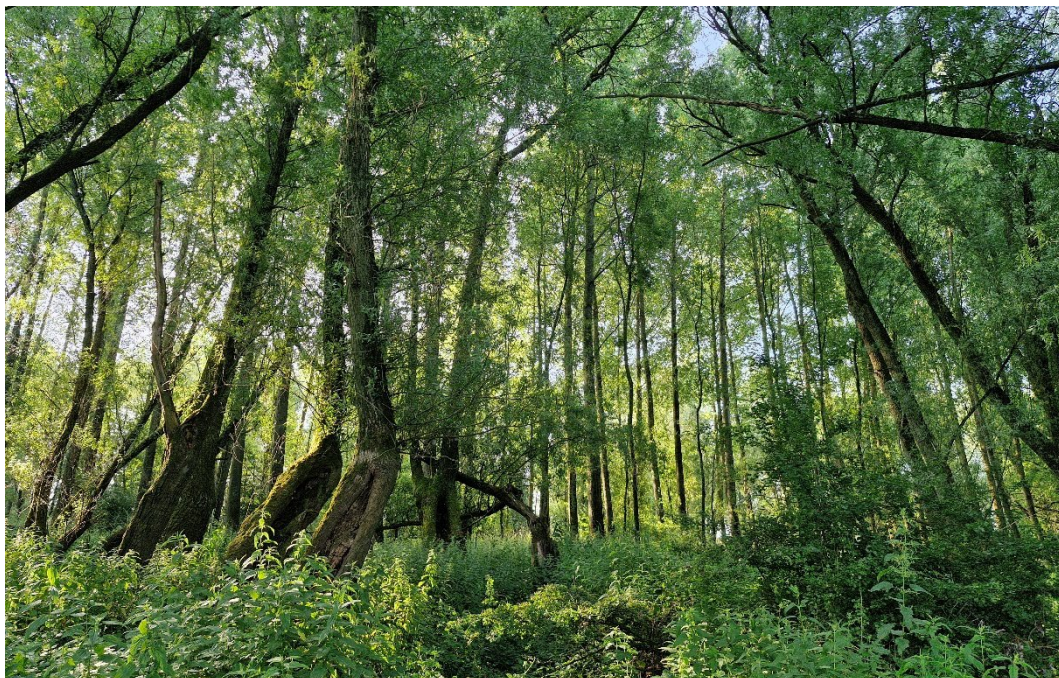
Sint-Andries bestaat uit verschillende objecten op de oostelijke oever van de Waal bij Heerewaarden (40,6 ha). Van noord naar zuid zijn het een wilgenbos, een aantal in de loop van het seizoen droogvallende laagtes en plassen met meidoorns en rietkragen, de ruïnes van het Fort Sint-Andries met dicht struweel in en langs de droge fortgracht en verspreide hoge bomen. Binnendijks ligt een aantal smalle stroken wilgenbos. Ten zuiden van het plaatsje Rossum ligt een strook bos aan de noordzijde van de Jan Klingenweg en de Veerweg naar het plaatsje Alem. Dit bos is overwegend loofbos (eik, robinia en populier) met centraal in het grootste bos een aantal grove dennen waar een Blauwe Reigerkolonie in gevestigd is.

Steendert

De geïnventariseerde delen van natuurgebied de Steendert (17,6 ha) liggen wat verder van de Waal vandaan dan de meeste andere gebieden in dit project. De Steendert ligt tussen de dorpen Est en Ophemert. Natuurgebied de Steendert (~100 ha) bestaat uit een halfopen landschap met akkers, natuurlijke beheerde graslanden en een populierenbosje. Een groot deel van de percelen van de Steendert wordt gescheiden door houtwallen en singels. Binnen de opdracht vielen het populierenbosje en de akkers aan de oostkant van de Steendert. De akkers worden gepacht door pompoengroothandel de Terp en hier worden op biologische wijze pompoenen geteeld (Staatsbosbeheer 2025). Het populierenbos zorgt voor variatie in het landschap en met flink wat dood hout in het zuidwesten van het bos trekt het verschillende hollenbroeders aan.

Wamelsche Uiterwaarden

De geïnventariseerde delen van de Wamelsche Uiterwaarden (34,1 ha) vormen een vrijwel aaneengesloten lint van buitendijkse uiterwaardennatuur, gelegen van Dreumel tot de oostkant van Wamel. Een uitzondering daarop is het buitendijkse plot ter hoogte van Leeuwen, welke een stuk ten oosten van Wamel ligt. De delen van de Wamelsche Uiterwaarden die binnen de opdracht vielen bestaan hoofdzakelijk uit Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01), soms omringd door water, maar meestal grenzend aan enerzijds de winterdijk en anderzijds akker- of grasland. Het bos bestaat voornamelijk uit populier en/of wilg, met vrij veel dood hout, een relatief vochtige ondergrond (hoewel 2025 een zeer droog voorjaar kende) en veel ondergroei in de vorm van onder andere bramen en brandnetels. In het plot bij Leeuwen vindt begrazing met runderen plaats.

Populieren-wilgenbos met ondergroei van voornamelijk brandnetel, 19 juni 2025 (Thijs Glastra).

Maas en Waal West

Het deelgebied Maas en Waal West (36,5 ha) omvat een deel van het Natuurreservaat De Meren, gelegen in de polder ten oosten van Dreumel. Het geïnventariseerde deel is een gevarieerd stukje natuur met hoofdzakelijk Vochtig hooiland (N10.02) en Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02), afgewisseld met Haagbeuken- en essenbos (N14.03). Verder is er aan de westkant van het gebied nog wat open (zoet) water (N04.02) te vinden, omringd door rietkragen. In het westen en oosten van het gebied is een populierenbosje aanwezig, maar het oostelijke bosje viel buiten de plotgrenzen. Het centrale, bosrijke deel kent een tweedeling qua structuur, met aan de westkant een vochtig stuk met relatief lage wilgen. Aan de oostkant is het bos hoger en bestaat in grote mate uit haagbeuk en es met een goed ontwikkelde ondergroei.

Hooi- en grasland afgewisseld met bosrijke stukken, 23 mei 2025 (Thijs Glastra).

Loenense- en Oosterhoutsche Waarden

De geïnventariseerde delen van de Loenense- en Oosterhoutsche Waarden zijn hoofdzakelijk binnendijks gelegen bosrijke gebieden nabij Loenen, grenzend aan met name (kruidenrijk) grasland (de winterdijk) en een Kruiden- en faunarijke akker (N12.02). Deze delen kennen een hoge diversiteit aan bostypen, zoals Haagbeuken- en essenbos (N14.03), Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02) en Park- en stinzenbos (N17.03). Er is veel dood hout beschikbaar en een sterke ondergroei van onder andere braam en brandnetel, maar ook verjonging en struweel zoals meidoorn is aanwezig. Een uitzondering op deze binnendijkse bosrijke delen vormt een klein buitendijks deel in de Loenensche Buitenpolder, gelegen aan de Waal met een vrij open karakter, waar voornamelijk ruigte en wilgenstruweel elkaar afwisselen. De andere uitzondering is Fort Beneden Lent, gelegen aan de westkant van Lent. Dit bewoonde Fort is omringd door een gracht en kent een afwisseling van bomen en struweel.

Eikenbos met dood hout en ondergroei van hoofdzakelijk brandnetel, 20 juni 2025 (Thijs Glastra).

Johannahoeve

De Johannahoeve ligt ten noordwesten van Arnhem aan de zuidzijde van de Schelmseweg (N224) en is 45,1 ha groot. Aan de zuidzijde ligt de Sportlaan, een weg die naar de natuurbegraafplaats Koningsakker loopt. Ongeveer een derde van het object beslaat een deel van de golfbaan van de Edese Golf Club Papendal met gemillimeterd gras, *greens* en bunkers, maar ook heide met verspreide (vlieg)dennen. Het oostelijke deel bestaat uit gemengd bos waar grove den van verschillende leeftijden de meest talrijke boomsoort is met kleine plukjes Japanse lariks, (dode) fijnspar, Amerikaanse eik en beuk. Opvallend is een dichte tweede boomlaag van Amerikaanse vogelkers.

Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard

In totaal is 25,9 ha onderzocht in het binnendijkse gebied tussen de plaatsen Lent in het westen en Doornenburg in het oosten. Alle onderzochte objecten liggen aan de voet van de Waaldijk. Het meest westelijke object omvat een vochtig loofbosje met dicht struweel in het gebied Doornik akkers. Bij Haalderen zijn de loofbosjes bij de kolken onderzocht, het westelijke deel is dicht begroeid met verschillende boomsoorten het oostelijke deel is een strook populieren langs het water. Het grootste object ligt over de breedte van het buitendijkse gebied Klompenwaard en is een afwisseling van, door Galloways begraasde, brandnetelruigtes, extensieve grasland, meidoornstruweel en loofbosjes. De westpunt van dit object is een oude populierenopstand op rabatten.

3 Werkwijze

3.1 Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek is de Basiskarteringsmethode toegepast (van Manen 2024), gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (Vergeer *et al.* 2023). Hierbij zijn de aanwezige soorten gekarteerd, met uitzondering van de acht meest algemene (Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees, Pimpelmees en Vink).

De werkwijze is gericht op het registreren van zang, balts en overige waarnemingen, waarbij veel aandacht uitgaat naar uitsluitende (gelijktijdige) waarnemingen. Uitsluitende waarnemingen betreffen waarnemingen van twee (of meer) tegelijkertijd zingende/baltsende vogels van dezelfde soort. Bij roofvogels, koloniebroeders en sommige andere zeldzamere soorten zijn nesten gezocht als de terreingesteldheid dit toeliet.

Aan het onderzoeksgebied zijn vijf integrale bezoeken gebracht tussen maart en juni (tabel 2). Bezoeken vingen meestal aan ruim voor zonsopgang en liepen geregeld door tot in het middaguur. Het gebied is niet gedurende de nacht bezocht en van uilen, rallen en andere nachtactieve soorten geeft deze rapportage geen volledig beeld.

Door het verspreide karakter van de gebieden waren deze niet in één ochtend door één persoon te belopen, er is daarom gekozen het gebied te verdelen tussen verschillende karteerders. Gebieden die door dezelfde karteerder zijn geteld zijn Hondswaard (16,1 ha; Albert de Jong); Heesseltsche Uiterwaarden en Steendert (142,5 ha; Christian Brinkman); Sint-Andries, Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard en Johannahoeve (111,6 ha; Vincent de Boer); Wamelsche Uiterwaarden en Maas en Waal West (70,6 ha; Thijs Glastra & Bram Ubels). De reigerkolonie in natuurgebied de Meren (Maas en Waal West) is in augustus geteld met behulp van Frank Majoor en een drone.

Er is in totaal 123 uur en 24 minuten gespendeerd aan ochtendbezoeken, wat neerkomt op 19,9 min/ha. Het hoge aantal minuten per hectare wordt onder andere veroorzaakt door de sterke spreiding van de losliggende gebieden en de daarbij behorende reistijd.

Tabel 2. Overzicht bezoekdata en -tijden van de broedvogelkartering van de Staatsbosbeheergebieden langs de Waal inclusief Johannahoeve in 2025.

datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
3 maart	8:45	10:10	1:25	2 mei	6:09	10:39	4:30
11 maart	7:53	8:51	0:58	6 mei	7:54	8:46	0:52
13 maart	8:15	10:05	1:50	6 mei	5:58	13:25	7:27
17 maart	6:17	11:36	5:19	7 mei	5:05	5:45	0:40
17 maart	10:55	12:26	1:31	9 mei	7:27	8:35	1:08
17 maart	6:39	10:48	4:09	12 mei	6:05	7:05	1:00
19 maart	8:45	10:30	1:45	21 mei	5:32	12:47	7:15
19 maart	16:35	16:50	0:15	21 mei	6:35	11:30	4:55
24 maart	8:35	9:45	1:10	23 mei	7:33	8:42	1:09
26 maart	6:33	9:54	3:21	23 mei	6:30	8:00	1:30
4 april	6:22	12:45	6:23	23 mei	5:30	12:59	7:29
4 april	7:30	9:55	2:25	24 mei	5:40	9:31	3:51
7 april	6:35	7:00	0:25	3 juni	4:30	6:05	1:35
10 april	6:55	11:04	4:09	5 juni	5:41	6:21	0:40
11 april	11:03	11:43	0:40	12 juni	5:00	12:00	7:00

11 april	6:43	12:52	6:09	17 juni	4:10	7:50	3:40
14 april	6:30	7:11	0:41	19 juni	5:19	6:13	0:54
14 april	8:05	8:50	0:45	19 juni	6:24	12:46	6:22
18 april	8:30	9:30	1:00	20 juni	5:21	9:29	4:08
25 april	5:52	13:48	7:56	23 juni	9:02	9:55	0:53
2 mei	6:10	8:30	2:20	25 juni	4:10	6:00	1:50

3.2 Interpretatie en verwerking van de gegevens

In het veld zijn de waarnemingen ingevoerd op een tablet in de app Avimap, waarbij voor iedere waarneming soort, locatie, tijdstip en broedcode zijn vastgelegd, inclusief de door de waarnemer afgelegde route. Na afloop zijn de data doorgestuurd naar de server van Sovon. De waarnemingen zijn automatisch geclusterd, waarbij gebruik is gemaakt van criteria die licht afwijken van de standaard BMP-criteria (van Manen 2024), vanwege het kleinere aantal bezoeken. Automatisch clusteren gaat in veel gevallen goed, maar resultaten moeten goed worden gecontroleerd, vooral vanwege fouten of slordigheden bij invoer in het veld. De database is zorgvuldig gecontroleerd op onzuiverheden. De clustercriteria zijn bijgesloten als metadata in de database en zijn weergegeven op de verspreidingskaarten.

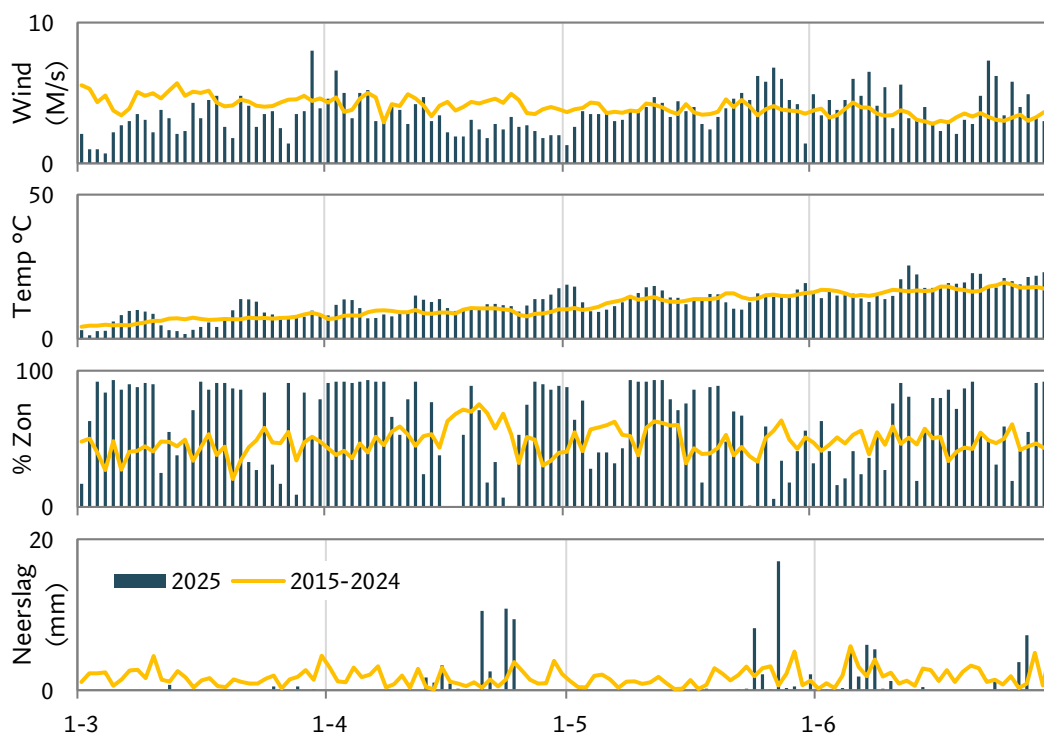
Plaatselijk zijn door de afwisseling tussen eigendommen van Staatsbosbeheer en derden territoria buiten de grenzen van het onderzoeksgebied gesitueerd. Deze zijn niet opgeteld bij de totalen maar wel zichtbaar op de soortkaarten (zie bijlage 2).

3.3 Weers- en andere omstandigheden

Het weer is van invloed op de vogelactiviteit en daardoor medebepalend voor de effectiviteit van het inventariseren. Slechte weersomstandigheden (regen, windkracht >4 Bft) kunnen leiden tot een lagere trefkans en op deze dagen is niet gekarteerd.

Het broedseizoen van 2025 werd voorafgegaan door een vrij zachte winter met in De Bilt 29 dagen waarop de temperatuur beneden het vriespunt kwam en twee dagen waarop het de hele dag bleef vriezen. Op slechts enkele dagen viel er sneeuw die even bleef liggen en de winter zal als geheel geen problemen hebben opgeleverd voor vogelsoorten die gevoelig zijn voor vorst en sneeuw. De hoeveelheid neerslag was deze winter iets kleiner dan gemiddeld. Waterstanden in veel gebieden weken daardoor aanvankelijk niet af van normaal. Eind februari zette echter een droge periode, die op veel plekken voortduurde tot eind mei, waardoor het voorjaar van 2025 het op twee na droogste was sinds het begin van de metingen in 1906. Het voorjaar karakteriseerde zich als zacht, zeer droog en zeer zonnig. Begin juni viel er op veel plekken vrij veel regen, maar dit compenseerde niet voor het opgelopen neerslagtekort. De neerslag beperkte zich vrijwel tot de eerste tien dagen van juni, waarna juni de op één na warmste juni sinds 1901 werd en eindigde met een hittegolf (28 juni-2 juli).

Met de vele zonneschijn en weinig wind en neerslag, was het voorjaar van 2025 ideaal voor het inventariseren van broedvogels. In figuur 2 zijn enkele variabelen van het weerstation te Herwijnen in 2025, vergeleken met de voorgaande 10 jaar.

Figuur 2. Gemiddelde windsnelheid (m/s), temperatuur (°C), percentage zonneshijn (%) en hoeveelheid neerslag (mm) per dag in 2025 en in de periode 2015-2024 in Herwijnen (KNMI).

3.4 Afwijkingen/foutendiscussie

De dijkwerkzaamheden tussen Opijnen en Ophemert zorgde er voor dat sommige binnendijkse polygonen in het deelgebied Heesseltsche Uiterwaarden bij ronde 1 en 2 niet bezocht konden worden. Tijdens ronde 3, 4 en 5 konden deze gebieden van afstand worden bezocht. Mogelijk heeft het feit dat deze gebieden niet goed konden worden betreden zijn uitwerking gehad op het gevonden aantal broedvogels. In de overige plots zijn geen redenen om aan te nemen dat de resultaten van de karteringen afwijken van een reguliere BMP-telling. Het betrekkelijk droge voorjaar zorgde voor gunstige weeromstandigheden waarbij alle delen van het onderzoeksgebied bezocht konden worden.

Dijkwerkzaamheden in de vroege ochtend bij Opijnen, 17 maart 2025 (Christian Brinkman)

4 Resultaten

De resultaten van de kartering worden hieronder beschreven om zicht te krijgen op de lokale avifauna en diens ontwikkeling.

4.1 Aantallen en dichtheden

In totaal werden in de het geïnventariseerde gebied 83 soorten vastgesteld als broedvogel, waarvan er 75 integraal zijn gekarteerd (tabel 3). Totaal zijn tijdens deze kartering 1674 territoria van broedvogels vastgesteld. De zeer algemene soorten Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Goudhaan, Koolmees, Pimpelmees en Vink waren aanwezig als broedvogel maar zijn niet geteld. Aantallen en dichtheden per deelgebied zijn opgenomen in bijlage 1.

Van de 75 gekarteerde soorten staan er 15 op de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare soorten (van Kleunen *et al.* 2017). Zomertaling staat te boek als 'bedreigd' en zeven soorten krijgen de status 'gevoelig', te weten: Zwarte Mees, Matkop, Veldleeuwerik, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Graspieper en Kneu. Tot slot staan Wintertaling, Koekoek, Torenvalk, Boomvalk, Wielewaal, Grote Lijster en Nachtegaal als 'kwetsbaar' op de lijst. In totaal werden 30 territoria vastgesteld van Rode Lijstsoorten, dit komt neer op 11,3% van het totale aantal. De top vijf van meest algemene soorten bestaat uit Zwartkop (222 territoria), Spreeuw (157 territoria), Blauwe Reiger (111 nesten), Tuinfluiter (83 territoria) en Houtduif (77 territoria).

In mei werden twee takkelingen van Bosuil gevonden in de Wamelsche Uiterwaard, 23 mei 2025 (Thijs Glastra)

Tabel 3. Broedvogels (aantal en dichtheid per 100 hectare) van Wamel, Heesselt, Sint-Andries, Hondswaard, Steendert en Oosterhout in 2025, met waar relevant de Rode Lijst-status (van Kleunen et al. 2017); GE = Gevoelig, KW = Kwetsbaar, BE = Bedreigd.

Soort	N	N/100	RL
Grote Canadese Gans	1	0,3	
Brandgans	24	6,4	
Grauwe Gans	37	9,9	
Kolgans	4	1,1	
Knobbelzwaan	5	1,3	
Nijlgans	25	6,7	
Bergeend	7	1,9	
Zomertaling	1	0,3	BE
Krakeend	31	8,3	
Wilde Eend	32	8,6	
Soepeend	5	1,3	
Wintertaling	1	0,3	KW
Kuifeend	15	4	
Fazant	17	4,6	
Koekoek	6	1,6	KW
Holenduif	18	4,8	
Houtduif	77	20,7	
Waterhoen	3	0,8	
Meerkoet	48	12,9	
Dodaars	1	0,3	
Fuut	17	4,6	
Scholekster	3	0,8	
Kluut	1	0,3	
Kleine Plevier	2	0,5	
Ooievaar	1	0,3	
Aalscholver	1	0,3	
Blauwe Reiger	111	29,8	
Sperwer	1	0,3	
Havik	4	1,1	
Buizerd	11	3	
Bosuil	1	0,3	
IJsvogel	3	0,8	
Middelste Bonte Specht	1	0,3	
Kleine Bonte Specht	2	0,5	
Grote Bonte Specht	38	10,2	
Zwarte Specht	1	0,3	
Groene Specht	17	4,6	
Torenvalk	1	0,3	KW
Boomvalk	1	0,3	
Wielewaal	1	0,3	KW
Gaai	28	7,5	

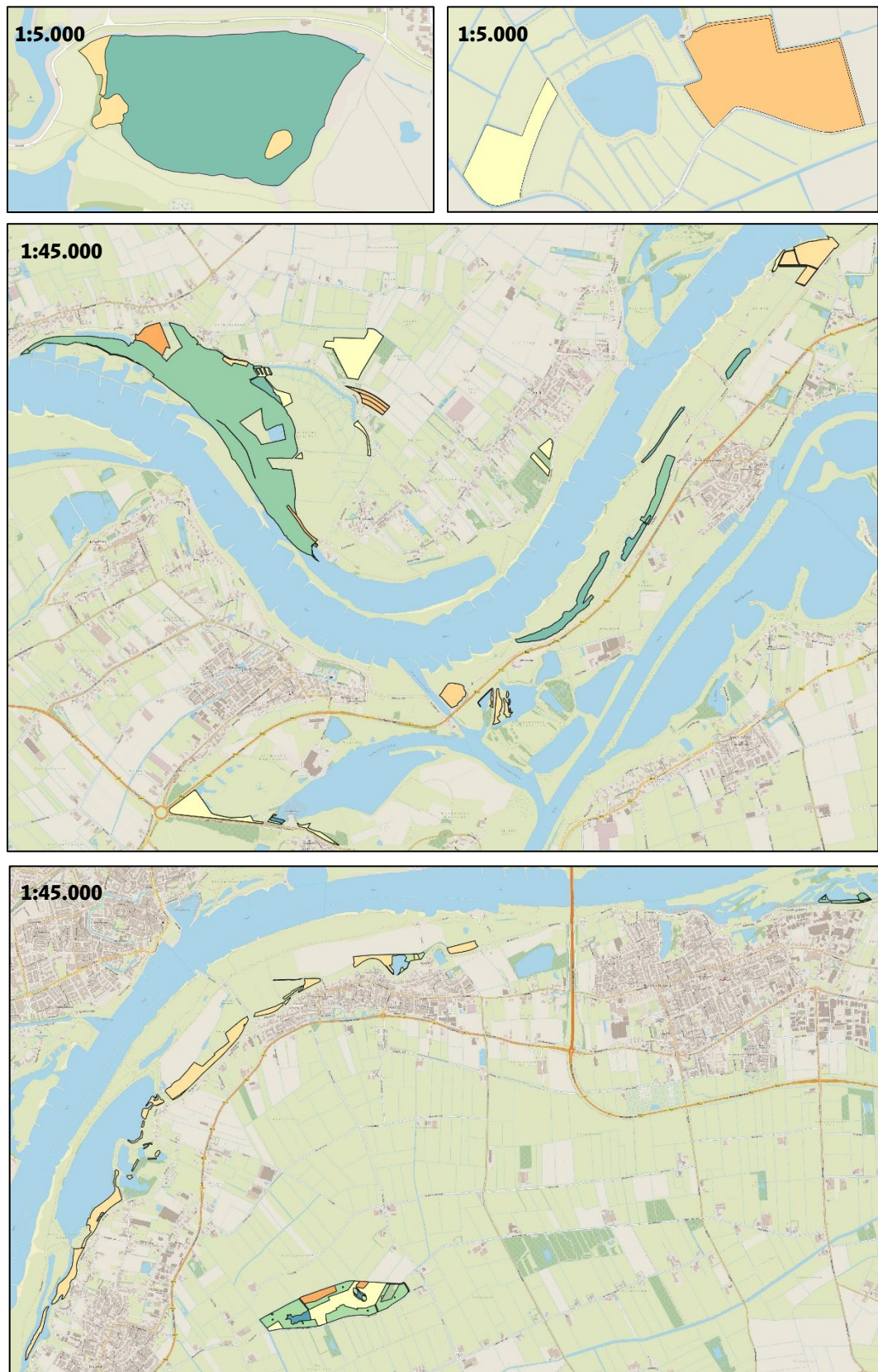
Soort	N	N/100	RL
Ekster	11	3	
Kauw	4	1,1	
Zwarte Kraai	45	12,1	
Zwarte Mees	2	0,5	GE
Kuifmees	3	0,8	
Glanskop	1	0,3	
Matkop	2	0,5	GE
Boomleeuwerik	2	0,5	
Veldleeuwerik	6	1,6	GE
Cetti's Zanger	11	3	
Staartmees	23	6,2	
Rietzanger	1	0,3	
Kleine Karekiet	19	5,1	
Bosrietzanger	74	19,9	
Spotvogel	17	4,6	GE
Sprinkhaanzanger	2	0,5	
Zwartkop	222	59,6	
Tuinfluit	83	22,3	
Braamsluiper	7	1,9	
Grasmus	54	14,5	
Vuurgoudhaan	2	0,5	
Goudhaan	1	0,3	
Boomklever	6	1,6	
Boomkruiper	63	16,9	
Spreeuw	157	42,1	
Zanglijster	58	15,6	
Grote Lijster	4	1,1	KW
Grauwe Vliegenvanger	22	5,9	GE
Blauwborst	1	0,3	
Nachtegaal	4	1,1	KW
Gekraagde Roodstaart	10	2,7	
Roodborsttapuit	13	3,5	
Heggenmus	36	9,7	
Witte Kwikstaart	3	0,8	
Graspieper	11	3	GE
Boompieper	2	0,5	
Appelvink	9	2,4	
Groenling	13	3,5	
Kneu	8	2,1	GE
Putter	28	7,5	
Rietgors	9	2,4	

4.2 Beheertypen

In figuur 3 en 4 is de ligging van de verschillende SNL-natuurbeheertypen weergegeven binnen het gekarteerde onderzoeksgebied. In tabel 4 staan de natuurbeheertypen met de kwalificerende vogelsoorten waarvoor territoria zijn vastgesteld. Over het algemeen zijn minder kwalificerende soorten aangetroffen naarmate de oppervlakte van het SNL-pakket kleiner was.

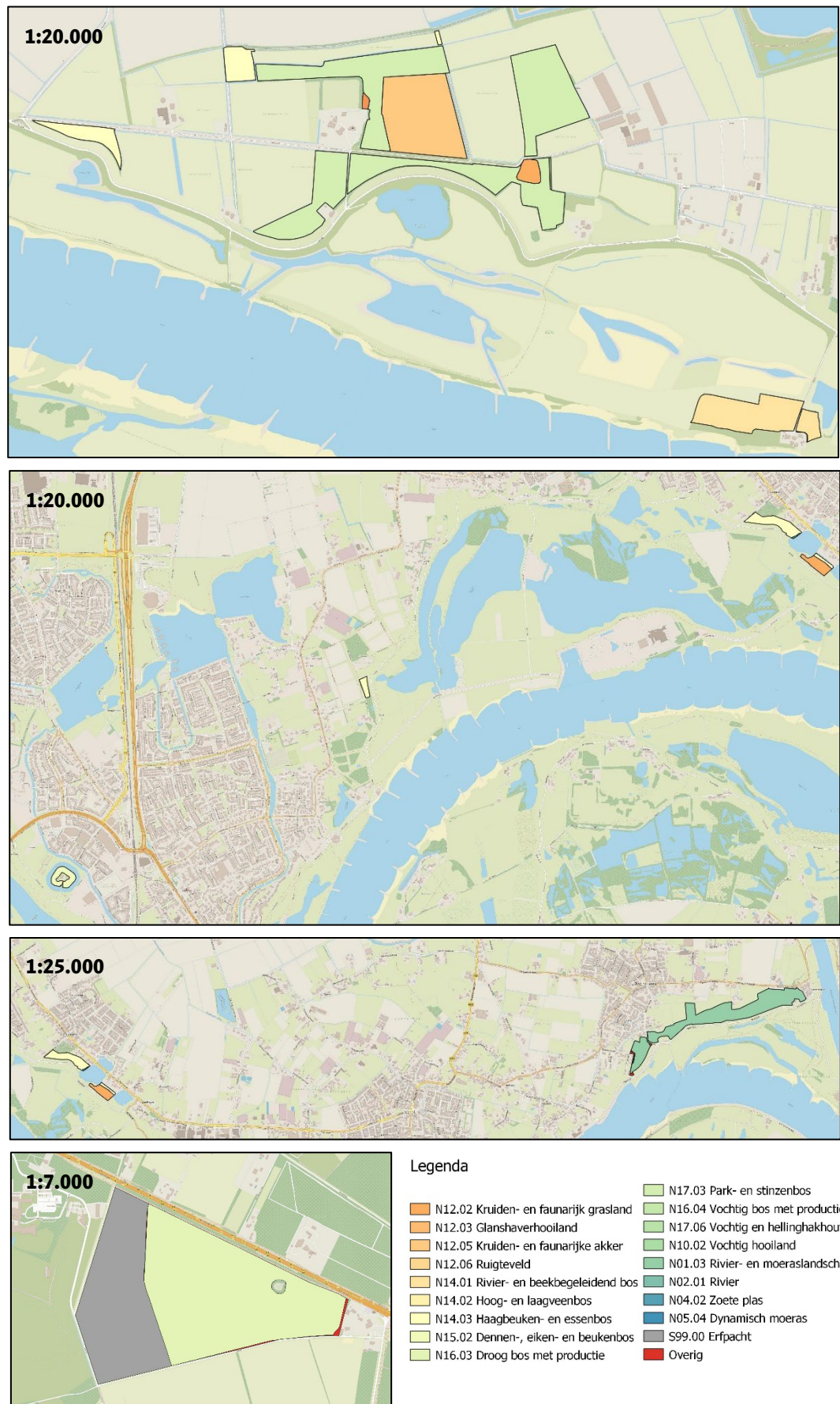
Rivierbegeleidend bos langs de Waal, 19 juni 2025 (Thijs Glastra)

Legenda

N14.01 Rivier- en beekbegeleitend bos	N17.03 Park- en stinzenbos	N02.01 Rivier
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	N14.02 Hoog- en laagveenbos	N04.02 Zoete plas
N12.03 Glanshaverhooiland	N14.03 Haagbeuken- en essenbos	N05.04 Dynamisch moeras
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker	N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos	S99.00 Erfpacht
N12.06 Ruigteveld	N16.03 Droog bos met productie	Overig
	N16.04 Vochtig bos met productie	
	N17.06 Vochtig en hellingakhout	
	N10.02 Vochtig hooiland	
	N01.03 Rivier- en moeraslandschap	

Figuur 3. Natuurbeheertypen behorende bij de Hondswaard, Steendert, Heesseltsche Uiterwaarden en Sint-Andries, Maas en Waal, Wamelsche Uiterwaarden en Maas en Waal west.

Figuur 4. Natuurbeheertypen behorende bij de Loenense- en Oosterhoutsche Waarden, Fort Lent, Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard en de Johannahoeve.

Tabel 4. In het gebied voorkomende natuurbeheertypen met kwalificerende vogelsoorten. Natuurbeheertypen waarvoor geen kwalificerende vogelsoorten zijn aangewezen, zijn niet in de tabel opgenomen, net als vogelsoorten waarvoor geen territoria werden vastgesteld.

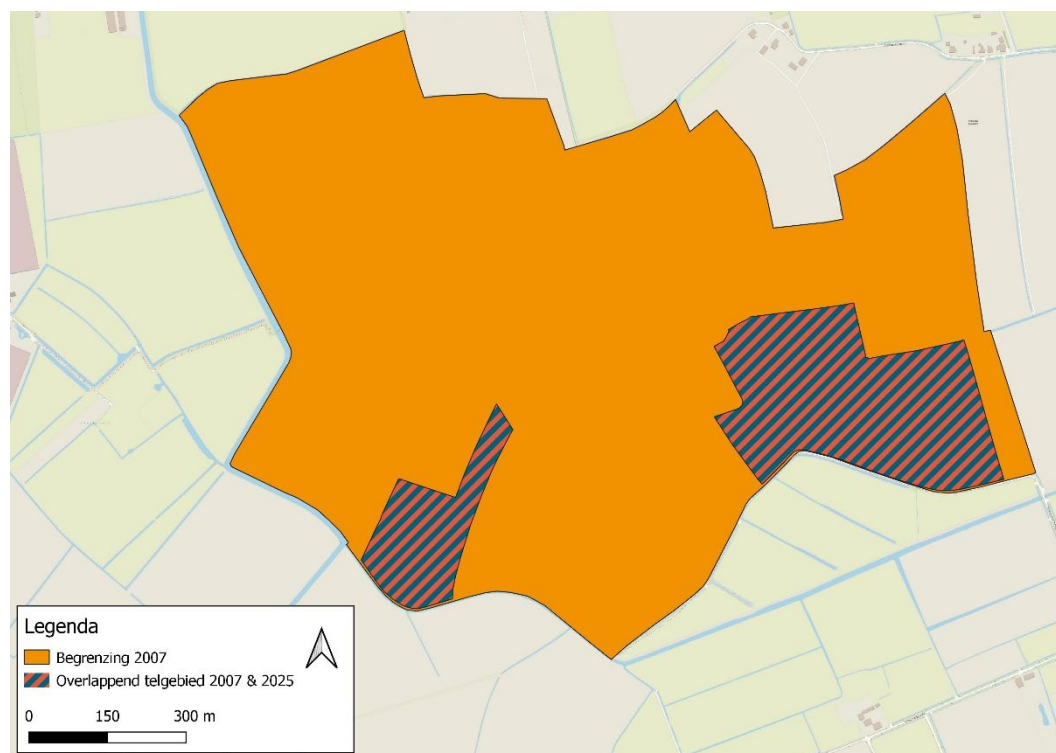
Beheertype	Opp (ha)	Soort	Aantal
N01.03	Rivier- en moeraslandschap	124,5 Bergeend	3
		Zomertaling	1
		Scholekster	2
		Kluut	1
		Kleine Plevier	2
		Grote Bonte Specht	6
		Bosrietzanger	21
		Spotvogel	3
		Sprinkhaanzanger	1
		Grasmus	21
		Boomkruiper	7
		Grauwe Vliegenvanger	2
		Gekraagde Roodstaart	4
		Roodborsttapuit	9
		Graspieper	11
		Kneu	4
		Putter	2
N12.06	Ruigteveld	3,1 Bosrietzanger	1
		Spotvogel	1
		Grasmus	2
		Nachtegaal	1
		Putter	2
N14.01	Rivier- en beekbegeleidend bos	48,6 Kleine Bonte Specht	1
		Nachtegaal	3
		Appelvink	1
N14.02	Hoog- en laagveenbos	0,2 Grote Bonte Specht	1
N14.03	Haagbeuken- en essenbos	45,6 Groene Specht	5
		Wielewaal	1
		Appelvink	3
N16.03	Droog bos met productie	27,9 Middelste Bonte Specht	1
		Zwarte Specht	1
		Boomklever	2
		Appelvink	1
N16.04	Vochtig bos met productie	1,1 Grote Bonte Specht	1
		Boomkruiper	1
N17.03	Park- en stinzenbos	17,8 Kleine Bonte Specht	1
		Grote Bonte Specht	5
		Groene Specht	2
		Boomklever	2
		Appelvink	4
N17.06	Vochtig en hellinghakhout	0,6 Putter	1

4.3 Vergelijking met eerdere karteringen

Sovon beschikt over de resultaten van meerdere uitgevoerde karteringen die (deels) overlappen met het onderzoeksgebied in 2025. Zo werd in 2010, 2012, 2014, 2017, 2020 en 2023 de Kaliwaal bij Beneden-Leeuwen geïnventariseerd en in 2020 werden de Maasuitwaarden tussen Heerwaarden en Ravenstein geïnventariseerd. Voor beide gebieden geldt dat er te weinig overlap is tussen de karteringen uit die jaren en de kartering uit 2025 om een vergelijking mogelijk te maken. Vergelijkingsmateriaal bestaat wel in de vorm van een broedvogelkartering uit 2019 toen delen van de uiterwaarden bij Wamel zijn geïnventariseerd (de Boer 2019). Daarnaast is de Steendert in 2007 geïnventariseerd en zijn deze gegevens voorhanden. Tot slot zijn de binnendijkse bosgebieden en akkers bij Heesselt geïnventariseerd in 2019. De vergeleken gebieden zijn niet groot maar geven een impressie van de veranderingen van de broedvogelbevolking over de afgelopen jaren. Bij zulke vergelijkingen moet rekening worden gehouden met eventuele methodologische verschillen en verschillen tussen waarnemers. In de meeste gevallen lijken deze verschillen mee te vallen en in elk geval ondergeschikt te zijn aan de grote veranderingen die de broedvogelbevolking onderging. Wanneer de waarnemersverschillen een reëel aantalsverloop overstijgen, dan wordt daarvan melding gemaakt in de tekst.

De Steendert

Het overeenkomstige geïnventariseerde deel van de Steendert beslaat 17,6 hectare (figuur 5). Het betreft het gehele geïnventariseerde gebied in 2025; het populierenbosje en de akkers. De totalen zijn te vinden in tabel 5. In 2007 zijn bos- en struweelvogels niet gekarteerd, waardoor slechts voor een paar soorten een vergelijking mogelijk is. De meest opvallende verandering tussen 2007 en 2025 is het verdwijnen van zowel Scholekster als Kievit. Vooral Kievit was met elf territoria in 2007 nog goed vertegenwoordigd, in 2025 zijn alleen bij de laatste ronde foeragerende Kieviten aangetroffen.

Figuur 5. Geïnvesterde delen van natuurgebied de Steendert in 2007 en 2025.

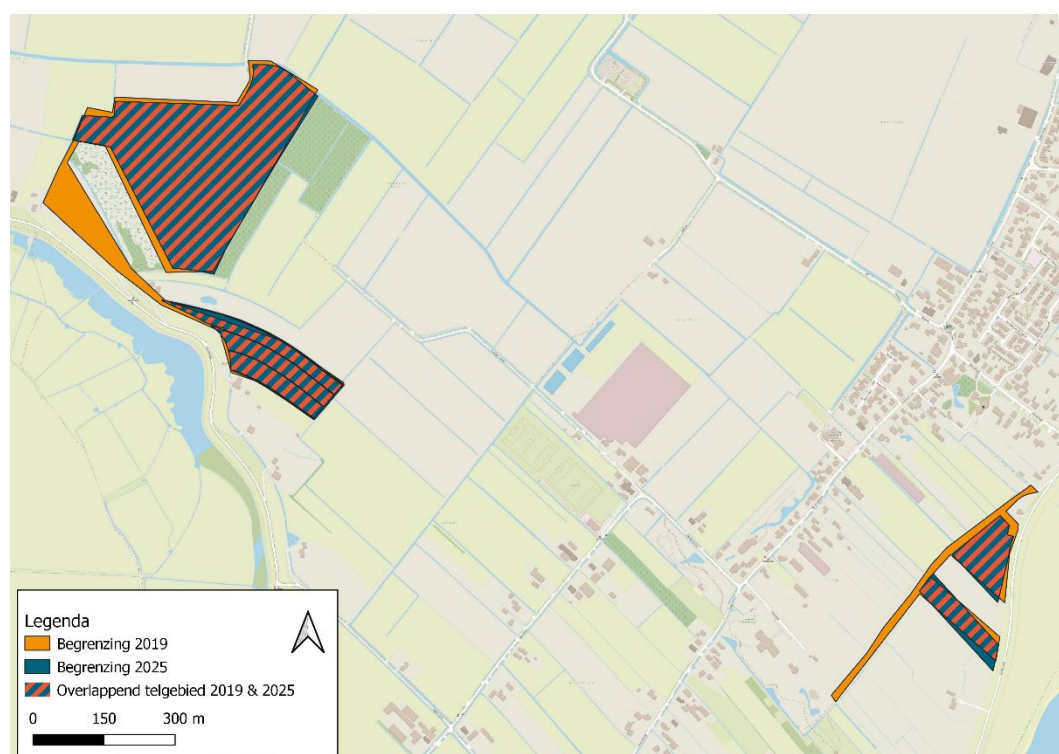
Tabel 5. Veranderingen van de broedvogelbevolking van het overlappende deel (zie figuur 5) van natuurgebied de Steendert tussen 2007 en 2025.

Soort	2007	2025
Nijlgans	1	1
Fazant	ng	1
Houtduif	ng	3
Scholekster	1	0
Kievit	11	0
Buizerd	1	1
Grote Bonte Specht	ng	1
Groene Specht	ng	1
Kauw	ng	1
Zwarte Kraai	ng	2
Staartmees	ng	1
Kleine Karekiet	ng	1
Bosrietzanger	ng	1

Soort	2007	2025
Spotvogel	ng	1
Zwartkop	ng	4
Tuinfluit	ng	4
Grasmus	ng	1
Boomkruiper	ng	1
Spreeuw	ng	10
Zanglijster	ng	1
Grauwe Vliegenvanger	2	
Heggenmus	ng	1
Gele Kwikstaart	1	0
Kneu	ng	1
Rietgors	ng	1

Binnendijkse gebieden Heesselt

In zowel 2019 als 2025 zijn verschillende binnendijkse bosgebieden en akkers bij Heesselt geteld, in totaal gaat het hier om 15,1 ha (figuur 6). Het vergeleken gebied is klein maar toch is van 38 soorten (inclusief de zeven algemene soorten die wel in 2019 maar niet in 2025 zijn gekarteerd) tenminste een territorium vastgesteld, in 2019 ging het om 32 soorten en in 2025 om 25 soorten (tabel 6). Soorten met de grootste verschillen tussen de jaren zijn Zanglijster (zeven in 2019, één in 2025) en Bosrietzanger (vijf in 2019, één in 2025).

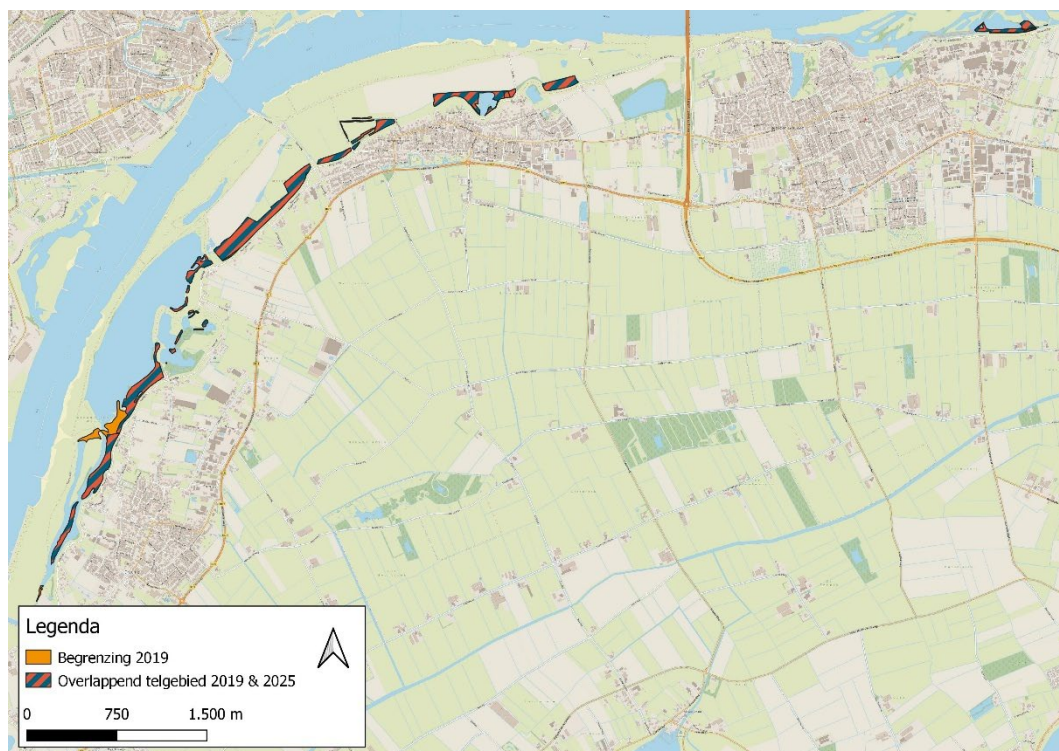
Figuur 6. Geïventariseerde delen van binnendijkse bosgebieden en akkers bij Heesselt in 2019 en 2025.

Tabel 6. Veranderingen van de broedvogelbevolking van het overlappende deel (gearceerd, zie figuur 6) van binnendijkse bosgebieden en akkers bij Heesselt tussen 2019 en 2025 (ng = niet geteld).

Soort	2019	2025	Soort	2019	2025
Fazant	1	0	Zwartkop	20	17
Koekoek	3	0	Tuinfluit	7	4
Holenduif	0	1	Braamsluiper	1	0
Houtduif	7	4	Grasmus	2	1
Havik	0	1	Goudhaan	1	0
Buizerd	2	0	Winterkoning	25	ng
Grote Bonte Specht	2	2	Boomkruiper	2	4
Groene Specht	2	0	Spreeuw	4	1
Gaai	3	2	Zanglijster	7	1
Zwarte Kraai	1	1	Merel	12	ng
Matkop	1	0	Grauwe	1	0
Pimpelmees	2	ng	Roodborst	4	ng
Koolmees	5	ng	Gekraagde	0	1
Staartmees	1	2	Ringmus	1	0
Fitis	1	0	Heggenmus	0	2
Tjiftjaf	21	ng	Vink	9	ng
Kleine Karekiet	2	0	Appelvink	0	1
Bosrietzanger	5	1	Groenling	3	0
Spotvogel	1	0	Putter	0	1

Wamelsche Uiterwaarden

De overlappende delen van de Wamelsche Uiterwaarden in 2019 en 2025 betreffen 32,4 hectare (figuur 7). Het betreffen hier de gebieden tussen Dreumel en Beneden-Leeuwen, de totalen worden weergegeven in tabel 7. In de Wamelsche Uiterwaarden lijken soorten die gebruik maken van boomholtes (Grote Bonte Specht, Spreeuw en Grauwe Vliegenvanger) te profiteren van het ouder worden van het bos.

Figuur 7. Geïnvventariseerde delen van de Wamelsche Uiterwaarden in 2019 (blauw en groen) en 2025 (blauw en oranje).

Tabel 7. Veranderingen van de broedvogelbevolking van het overlappende deel (figuur 7) van de Wamelsche Uiterwaarden tussen 2019 en 2025 (ng = niet getelde soort).

Soort	2019	2025
Grauwe Gans	5	1
Nijlgans	2	7
Krakeend	1	1
Wilde Eend	1	1
Soepeend	ng	2
Fazant	4	6
Koekoek	1	2
Holenduif	2	7
Houtduif	5	9
Meerkoet	1	0
Havik	0	1
Buizerd	3	3
Ransuil	1	0
Bosuil	2	1
IJsvogel	ng	2
Grote Bonte Specht	7	10
Groene Specht	3	4
Boomvalk	0	1
Gaai	ng	7
Zwarte Kraai	9	12

Soort	2019	2025
Cetti's Zanger	0	1
Staartmees	2	3
Fitis	ng	10
Kleine Karekiet	5	1
Bosrietzanger	9	13
Spotvogel	1	2
Zwartkop	32	47
Tuinfluit	6	22
Grasmus	5	6
Boomklever	0	1
Boomkruiper	18	16
Spreeuw	41	57
Zanglijster	10	13
Grote Lijster	1	2
Grauwe Vliegenvanger	4	7
Gekraagde Roodstaart	0	1
Heggenmus	6	6
Appelvink	0	1
Groenling	0	3
Putter	3	9

4.4 Soortbesprekingen

Hieronder worden van enkele schaarse, bedreigde, noemenswaardige en/of karakteristieke soorten de aantallen besproken en waar mogelijk verklaard. Trendinformatie en algemene soortinformatie is afkomstig van de Sovon-website of database tenzij anders aangegeven.

Brandgans, n=24

Het eilandje aan de zuidoostkant van de plas herbergt een kolonie van broedende Brandganzen. Gedurende alle tellingen werden paren en nesten ingetekend. Een deel van de paren werd vanaf het bezoek van 9 mei met jongen gezien. Vermoedelijk broedde een deel van de paren niet, maar bezette wel een plek op of nabij het eiland.

Broedeiland van Brandganzen in de Hondswaard, 21 juli 2025 (Albert de Jong).

Zomertaling, n = 1

Na jaren van achteruitgang zijn de aantallen Zomertalingen in Nederland weer stabiel te noemen. Op 25 april en 21 mei is in de Heesseltsche Waarden een paartje Zomertaling waargenomen, goed voor één territorium.

Wintertaling, n = 1

Net als de Zomertaling gaat het de laatste jaren met de Wintertaling iets beter. Gedurende de maanden maart en april werden op diverse locaties in het onderzoeksgebied Wintertalingen waargenomen, vermoedelijk betrof het hier deels nog overwinterende vogels. In de Heesseltsche Waard was een paartje tot in juni aanwezig.

Koekoek, n = 6

De Koekoek gaat het na jaren van afname in het laatste decennium weer voor de wind. Verspreid over het onderzoeksgebied werden zes territoria vastgesteld. Het is een betrekkelijk lastig te inventariseren soort omdat ze grote territoria bezet die ook deels met soortgenoten overlappen. De dichtheid aan Koekoeken in het onderzoeksgebied (1,6 territoria/100 ha) is vergelijkbaar met die binnen andere recent getelde uiterwaarden, zoals de Maasuiterswaarden (1,5 territoria/100ha; de Boer & Hissel 2020) en de Afferdense en Deestse Waarden (1,9 territoria/100ha; Ubels & Glastra 2024).

Aalscholver, n=1

Aalscholvers zijn typische koloniebroeders die gezamenlijk in bomen of op de grond broeden, zowel langs de kust als in het binnenland. Langs de Waal zijn een aantal kolonies bekend, zo is er een kolonie in de Crobsche Waard en werden er in de Drutensche Waarden in 2024 137 nesten geteld (Ubels & Glastra 2024). Binnen het onderzoeksgebied waren geen aalscholverkolonies bekend. Tijdens de derde ronde in de Heesseltsche Uiterwaard werd tussen alle rustende Aalscholvers echter een vogel op nest gevonden. Er werd op gelet of meer soortgenoten zouden volgen, maar het bleef bij één nest in 2025 en over het broedsucces is niks bekend. In de bomen waar genesteld werd rusten/slapen ook geregeld Aalscholvers, wellicht dat er in de toekomst meer vogels tot broeden gaan komen.

Aalscholver op nest in de Heesseltsche Uiterwaarden, 21 mei 2025 (Christian Brinkman).

Blauwe Reiger, n=111

Met drie kolonies is de Blauwe Reiger goed vertegenwoordigd in het onderzoeksgebied en met een gemiddelde koloniegrootte van 37 nesten ligt het gemiddelde hoger dan Nederland (17,5; Sovon 2018). Hoewel de aantallen jaarlijks flink kunnen verschillen lijken de aantallen nesten in de Alemse Overwaard redelijk stabiel sinds 2015 (tabel 8). Bij Fort Beneden Lent is het aantal grofweg verdubbeld over deze periode.

Tabel 8. Aantal nesten van Blauwe Reigers in de Alemse Overwaard en bij Fort Beneden Lent sinds 2015.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Alemse Overwaard	59	78	69	68	65	74	69	72	83	94	72
Fort Beneden Lent	8	11	11	5	6	9	10	20	26	20	16

Havik, n=4

Van Havik werden vier territoria vastgesteld, te weten in de Heesseltsche Uiterwaard, Sint-Andries, Wamelsche Uiterwaarden en de Loenense- en Oosterhoutsche Waarden. De Havik van de Heesseltsche Waarden bevond zich langs de Waalbanddijk tussen de Voorste en Achterste Haar, op 12 juni werden hier vier grote jongen op het nest gezien. Op het nest van Sint-Andries werden drie grote jongen waargenomen op 19 juni.

Haviktakkelingen op het nest in deelgebied Sint-Andries, achter de linkervogel is nog nét het derde jong te zien, 19 juni 2025 (Thijs Glastra).

Torenvalk, n = 1

Torenvalken broeden in oude kraaiennesten, nestkasten en soms op oude gebouwen. Nesten van kraaiachtigen worden schaarser in het buitengebied en dus zijn Torenvalken de laatste jaren steeds vaker aangewezen op nestkasten op palen. Nestkasten voor Torenvalken zijn vrijwel afwezig binnen het onderzoeksgebied, maar daar net buiten staan ze volop in boomgaarden en op boerenerven. Het enige territorium van Torenvalk binnen het onderzoeksgebied betrof eveneens een broedgeval in een nestkast en bevond zich op het golfterrein van de Johannahoeve.

Wielewaal, n = 1

Van Wielewaal werden tijdens het onderzoek dit jaar twee territoria vastgesteld, waarvan er zich één binnen de grenzen van het onderzoeksgebied bevond. Beide territoria lagen in het gebied De Meren, onderdeel van gebied Maas en Waal west. Het lijkt de Wielewaal het laatste decennium wat voor de wind te gaan in Nederland, maar op andere plekken dan de Meren werden in het voorjaar van 2025 geen Wielewalen gehoord.

Zwarte Mees, n = 2

Het gebied Johannahoeve zorgt ervoor dat binnen het onderzoeksgebied ook wat typische naaldbossoorten zijn waargenomen, zo ook de Zwarte Mees. Door achteruitgang, onder andere veroorzaakt door verdroging van de Nederlandse naaldbossen, staat de soort als 'gevoelig' op de Rode Lijst (van Kleunen *et al.* 2017). Op de Johannahoeve konden twee territoria worden vastgesteld.

Matkop, n = 2

Het gaat al jaren niet goed met de Matkoppen in Nederland, van de populatie die aanwezig was in de jaren negentig is nog ongeveer 25% over. De soort heeft zacht en dood hout nodig, waarin ze zelf hun nestholte hakken. Op het oog zouden de wilgen- en andere

zacht houtbossen geschikt habitat moeten opleveren voor de Matkop, maar in de uiterwaarden kwam het slechts tot één territorium, langs de N322 bij Alem. Het andere territorium werd verrassend genoeg in het droge bos van de Johannahoeve vastgesteld, habitat dat door verdroging de laatste jaren minder interessant lijkt te worden voor Matkoppen.

Veldleeuwerik, n = 6

De enige waargenomen Veldleeuweriken in het onderzoeksgebied bevonden zich op de graslanden langs de Waal in het gebied de Heesseltsche Waarden. In totaal ging het hier om zes territoria, elders was geen of te weinig geschikt habitat aanwezig.

Bosrietzanger, n = 74

Struweel en ruigte langs of nabij water is een ideale combinatie voor de Bosrietzanger, vreemd is het dus niet dat er tientallen territoria werden gekarteerd. In ieder deelgebied, met uitzondering van de droge Johannahoeve, bevond zich wel één of meerdere territoria. Het gaat de Bosrietzanger de laatste jaren voor de wind en een hele voorzichtige indicatie hiervan is te zien in de Wamelsche Uiterwaarden, hier ging de soort van negen (2019) naar 13 (2025) territoria.

Spotvogel, n = 17

Net als de Bosrietzanger gaat het de laatste jaren ook beter met de Spotvogel in Nederland. Is het aantal territoria in Nederland tussen 1985 en 2010 met bijna de helft afgenomen, de laatste 12 jaar zien we een significante toename van 5% per jaar. Deze soort houdt van de wat kleinere landschapselementen en het behouden of terugbrengen van kleine landschapselementen is dan ook voordelig voor de Spotvogel. De soort werd in veel deelgebieden waargenomen maar ontbrak bijvoorbeeld in de Heesseltsche Uiterwaarden en de Johannahoeve.

Spreeuw, n = 157

Het maakt niet uit of ze nou ontstaan zijn door natuurlijke processen of spechten, holtes zijn uitgelezen plekken voor Spreeuwen om te broeden. Met 157 territoria was de Spreeuw een van de talrijkste soorten in het onderzoeksgebied. In de Wamelsche Uiterwaarden, waar een vergelijking kon worden gedaan tussen de verschillende karteringen, gingen de aantallen territoria van Spreeuw van 41 (2019) naar 57 (2025). Deze toename zal een resultaat zijn van het steeds ouder en geschikter worden van deze ooibossen.

Grote Lijster, n = 4

Grote Lijsters komen zelden in hoge dichtheden voor maar ontbreekt in Nederland alleen op plekken met een grote mate van verstedelijking of in landschappen met weinig opgaande structuren. Ook deze soort heeft het de laatste jaren moeilijk gehad, al zijn het vooral de winteraantallen die blijven afnemen. Naast de vier territoria binnen het onderzoeksgebied werden er ook nog vier territoria net buiten het onderzoeksgebied vastgesteld. Maar liefst vijf territoria van Grote Lijster zijn aangetroffen in de Wamelsche Uiterwaarden, twee binnen en drie buiten de begrenzing.

Grauwe Vliegenvanger, n = 22

Grauwe Vliegenvangers hebben holtes in gebouwen of oude bomen nodig om te nestelen. In de uiterwaarden zal de soort profiteren van oude populieren- of wilgenbosjes met dood hout en oude spechten of inrottingsgaten. In bijna ieder deelgebied werden wel één of meerdere territoria van Grauwe Vliegenvanger vastgesteld, een indicatie dat er voor deze soort voldoende holtes te vinden zijn om in te broeden.

Grauwe Vliegenvanger in het struweel van de Loenense Uiterwaarden, 19 juni 2025 (Thijs Glastra).

Nachtegaal, n = 4

Binnen Nederland hebben we de afgelopen decennia een verschuiving van de populatie Nachtegaal gezien, van Oost- en Zuid-Nederland naar de kuststrook. Toch broedt de soort ook nog langs de grote rivieren, waar wat oudere bosschages en ruige ondergroei samenkomen. In het onderzoeksgebied ging het om vier territoria, allen in deelgebied Sint-Andries.

Graspieper, n = 11

Net als de Veldleeuwerik zijn territoria van Graspiepers alleen vastgesteld in de Heesseltsche Uiterwaarden. Bij Sint-Andries werd een territorium Graspiepers net buiten het onderzoeksgebied vastgesteld.

Kneu, n = 8

Nadat de populatie Kneuen in Nederland was gekelderd tussen 1984 en 2000, krabbelt de soort de laatste jaren weer langzaam op. Struwelen of hagen van sleedoorn of meidoorn met rijke kruidenvegetaties in de buurt is waar de Kneu zich thuis voelt, en dit habitat is nog aanwezig in het onderzoeksgebied. Met name in de Heesseltsche Waarden werden veel Kneuen waargenomen, een deel hiervan broedt op de buiten het onderzoeksgebied liggende landtong.

5 Evaluatie

Het grootste gedeelte van de kartering werd onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd en terreindelen waren goed bereikbaar, een uitzondering hierop vormde de Heesseltsche Uiterwaarden. Gedurende het gehele voorjaar werden door aannemerscombinatie Mekante Diek dijkversterkingen uitgevoerd. Hoewel de werkzaamheden alleen aan de westkant van de Heesseltsche Uiterwaarden (ter hoogte van Opijnen) enigszins overlaptten met het gebied was het vooral de toegankelijkheid die door de werkzaamheden gehinderd werd. De meest praktische en snelste toegang tot het gebied, de ingang vanaf de Pastoriestraat in Opijnen, was regelmatig afgesloten en niet vrij toegankelijk. Zeker bij de eerste twee rondes zorgde deze versperring voor de nodige vertraging in dit telgebied. De werkzaamheden zorgden er verder voor dat gedurende de eerste twee rondes de gebieden ter hoogte van Waalbanddijk 92 en landgoed Kristalboom (Waalbanddijk 58) niet bereikt en geteld konden worden. Bij latere tellingen konden deze twee gebieden wel bereikt maar niet betreden worden.

In de gebieden Hondswaard, Heesseltsche Uiterwaarden, Sint-Andries, de Steendert, Wamelsche Uiterwaarden, Maas en Waal West, Loenense- en Oosterhoutsche Waarden, Johannahoeve, Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard zijn in 2025 in totaal 83 soorten broedvogels vastgesteld. De diversiteit aan soorten komt mede door de grote diversiteit in gebieden, van grasland langs de Waal (Heesseltsche Uiterwaard) naar droog dennenbos (Johannahoeve). Van de vastgestelde broedvogels staan 15 soorten op de Rode Lijst.

De afwezigheid van eerdere inventarisaties waarbij grote, overlappende delen zijn gekarteerd maakt het ingewikkeld om eenduidige patronen te vinden. De overlappende delen van de Steendert (13,2 ha), de binnendijkse gebieden bij Heesselt (15,1 ha) en de Wamelsche Uiterwaarden (32,4 ha) maken het mogelijk de situatie in 2025 te vergelijken met een eerder jaar. Hierbij moet rekening gehouden worden dat slechts één eerder teljaar bekend is en dat vergelijkingen tussen gebieden met een klein oppervlak sterker beïnvloed kunnen worden door toevallige schommelingen in de broedvogelpopulatie.

Voor het overlappende deel van de Steendert in 2007 en 2025 kon alleen een vergelijking gemaakt worden voor de soorten Nijlgans, Scholekster, Kievit, Buizerd en Gele Kwikstaart. Wat opvalt is dat in 2007 nog akker-/weidevogels werden vastgesteld op de akkers aan de oostkant van de Steendert; één territorium van Scholekster en elf van Kievit. In 2025 waren beide soorten afwezig als broedvogel. Aan de zuidkant van het perceel waren in 2007 nog slechts enkele, verspreid staande, bomen aanwezig. Inmiddels is deze rij losse bomen uitgebreid en uitgegroeid, met veel en dichte ondergroei van onder andere bramen en jonge wilgen. Verder heeft de fruitteelt in de directe omgeving uitgebreid, deze ontwikkelingen geven het perceel een wat meer besloten karakter dan dat vermoedelijk in het verleden het geval was. Akker- en weidevogels houden meer van open landschap met minder opgaande structuren in de directe omgeving. In combinatie met de aanleg van het naastgelegen wandel-/fietspad en veranderd vruchtgebruik heeft dit waarschijnlijk zijn invloed gehad op de afname van Scholekster en Kievit. De Nederlandse trend van zowel Scholekster als Kievit is al sinds de jaren tachtig negatief en het is daarom niet wonderlijk dat ook op kleine schaal Scholeksters en Kieviten verdwijnen. In 2025 zijn alleen tijdens de laatste ronde Kieviten waargenomen op deze akkers, het betrof hier vermoedelijk vogels die in de omgeving hebben gebroed.

In 2019 zijn enkele binnendijkse gebieden bij Heesselt geïnventariseerd die goed overeenkomen met de kartering in 2025. Wat opvalt bij het vergelijken van de twee karteringen is de afname in 2025 ten opzichte van 2019, zowel in het aantal vogelsoorten als het aantal territoria per soort. Voor sommige soorten is het verdwijnen of de afname mede te verklaren door de landelijke ontwikkelingen (Matkop, Ringmus en Groenling). Een mogelijke verklaring voor de afname van de Bosrietzanger (vijf territoria in 2019, één in 2025) is de ontwikkeling/successie van de bosschages aan de randen van het gebied waardoor er minder geschikt habitat voor deze soort beschikbaar was. Van de Zanglijster (zeven in 2019, één in 2025) werd in 2025 op meerdere ochtenden één zingende vogel gehoord. De zanglocatie binnen het plot varieerde, maar er werden nooit twee zingende vogels gelijktijdig gehoord. Desondanks zou het mogelijk zijn dat hier sprake was van meer dan één territorium. De dijkwerkzaamheden naast deze gebieden zou ook van invloed kunnen zijn geweest op het aantal gevonden territoria in 2025. Het niet altijd goed kunnen betreden van de gebieden en de geluidsoverlast kunnen een lagere trefkans hebben veroorzaakt, wat zich vertaalt in een lager aantal territoria. Toekomstige tellingen zullen moeten uitwijzen of hier sprake is geweest van een uitzondering of dat de broedvogelpopulatie daadwerkelijk een dalende trend laat zien in dit gebied.

Een deel van de Wamelsche Uiterwaarden zijn in 2019 en in 2025 geteld. De toename van soorten als Grote Bonte Specht, Spreeuw en Grauwe Vliegenvanger lijkt te duiden op een steeds hoger aandeel of betere beschikbaarheid van dood hout en holten in het gebied. Daarnaast wijst de toename van struikzangers als Zwartkop en Tuinfluiter op een steeds beter ontwikkelde struiklaag. Maar ook hier is het passend geen harde conclusies te trekken op basis van een vergelijking van een dergelijk klein oppervlak met één eerder teljaar. Zolang toekomstige tellingen uitgevoerd worden met vergelijkbare methoden en oppervlakten zal op den duur een beter beeld ontstaan van de ontwikkeling van de broedvogelpopulatie van de gekarteerde gebieden.

Koekoek man in de Heesseltsche Uiterwaarden, 25 mei 2025 (Christian Brinkman).

6 Literatuur

de Boer V. & Hissel B. 2020. Broedvogels van de Maasuitwaarden in 2020. Sovon-rapport 2020/67. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

De Boer V. 2019. Broedvogels van Lingoevers-west, Lingebos, Soelen, Wamel en St. Andries in 2019. Sovon-rapport 2019/45. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Kleyheeg E., Loonstra, J., Roodbergen M. & Visser T. 2023. Habitatselectie en overleving van kievitskuikens in Nederlandse graslanden. Rapport nummer OBN-2021-134-CU, Kennisnetwerk OBN, Driebergen.

van Manen W. 2024. Handreiking gebiedskarteringen broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Staatsbosbeheer. 2025. Inrichtingsplan de Steendert. Versie 1.0. Beheereenheid Rivierengebied West, Waardenburg.

Ubels B. & Glastra T. 2024. Broedvogels van de Afferdense en Deestse Waarden en enkele westelijker gelegen uiterwaardengebieden in 2024. Sovon-rapport 2024/107. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Vergeer J.W., Boele A., van Bruggen J. & van Turnhout C. 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage 1 Aantallen en dichtheden per deelgebied

Tabel 1A. Aantallen broedvogels en dichtheden per 100 hectare van de Hondswaard (16,2 ha), Heesseltsche Uiterwaarden (124,9 ha), Sint-Andries (40,6 ha), de Steendert (17,6 ha) en Wamelsche Uiterwaarden (34,1 ha) in 2025. Zie voor de ligging van de deelgebieden figuur 1.

Soort	Hondswaard		Heesseltsche Uiterwaarden		Sint-Andries		De Steendert		Wamelsche Uiterwaarden	
	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100
Grote Canadese Gans			1	0,8						
Brandgans	24	148,5								
Grauwe Gans	3	18,6	12	9,6	7	17,2			2	5,9
Kolgans					4	9,8				
Knobbelzwaan			4	3,2	1	2,5				
Nijlgans	4	24,7	4	3,2	3	7,4	1	5,7	7	20,5
Bergeend	1	6,2	3	2,4	3	7,4				
Zomertaling			1	0,8						
Krakeend	3	18,6	13	10,4	11	27,1			1	2,9
Wilde Eend	2	12,4	8	6,4	12	29,5			2	5,9
Soepeend			1	0,8					2	5,9
Wintertaling			1	0,8						
Kuifeend	4	24,7	5	4,0	6	14,8				
Fazant					3	7,4	1	5,7	6	17,6
Koekoek			1	0,8	1	2,5			2	5,9
Holenduif	1	6,2	2	1,6	2	4,9			7	20,5
Houtduif	3	18,6	9	7,2	14	34,5	3	17,0	10	29,3
Waterhoen					2	4,9				
Meerkoet	3	18,6	27	21,6	15	36,9				
Dodaars					1	2,5				
Fuut	4	24,7	10	8,0	2	4,9				
Scholekster	1	6,2	2	1,6						
Kluut			1	0,8						
Kleine Plevier			2	1,6						
Aalscholver			1	0,8						
Blauwe Reiger					72	177,2				
Havik			1	0,8	1	2,5			1	2,9
Buizerd					1	2,5	1	5,7	3	8,8
Bosuil									1	2,9
IJsvogel			1	0,8					2	5,9
Kleine Bonte Specht					1	2,5				
Grote Bonte Specht	1	6,2	4	3,2	5	12,3	1	5,7	10	29,3
Groene Specht	1	6,2	1	0,8	2	4,9	1	5,7	4	11,7
Boomvalk									1	2,9
Gaai			3	2,4	2	4,9			8	23,4
Ekster	2	12,4			2	4,9				
Kauw							1	5,7		
Zwarte Kraai	1	6,2	8	6,4	6	14,8	2	11,4	13	38,1

Soort	Hondswaard		Heesseltsche Uiterwaarden		Sint-Andries		De Steendert		Wamelsche Uiterwaarden	
	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100
Matkop					1	2,5				
Veldleeuwerik			6	4,8						
Cetti's Zanger	1	6,2			2	4,9			1	2,9
Staartmees			4	3,2	6	14,8	1	5,7	3	8,8
Fitis									13	38,1
Kleine Karekiet	1	6,2	5	4,0	4	9,8	1	5,7	1	2,9
Bosrietzanger			9	7,2	11	27,1	1	5,7	15	43,9
Spotvogel					6	14,8	1	5,7	2	5,9
Sprinkhaanzanger					1	2,5				
Zwartkop	2	12,4	27	21,6	34	83,7	4	22,7	50	146,5
Tuinfluit			9	7,2	16	39,4	4	22,7	25	73,2
Braamsluiper			1	0,8	4	9,8				
Grasmus			18	14,4	11	27,1	1	5,7	8	23,4
Boomklever	1	6,2							1	2,9
Boomkruiper	2	12,4	9	7,2	10	24,6	1	5,7	17	49,8
Spreeuw	6	37,1	14	11,2	9	22,2	10	56,8	59	172,8
Zanglijster	1	6,2	2	1,6	12	29,5	1	5,7	13	38,1
Grote Lijster					1	2,5			2	5,9
Grauwe Vliegenvanger			4	3,2	2	4,9	2	11,4	7	20,5
Nachtegaal					4	9,8				
Gekraagde Roodstaart	2	12,4	5	4,0	2	4,9			1	2,9
Roodborsttapuit			4	3,2	3	7,4				
Heggenmus			4	3,2	10	24,6	1	5,7	6	17,6
Witte Kwikstaart			2	1,6						
Graspieper			11	8,8						
Appelvink			1	0,8	1	2,5			1	2,9
Groenling			2	1,6	5	12,3			3	8,8
Kneu			3	2,4	3	7,4	1	5,7		
Putter			3	2,4	6	14,8			10	29,3
Rietgors			2	1,6	1	2,5	1	5,7		

Tabel 1B. Aantallen broedvogels en dichtheden per 100 hectare van de gebieden Maas en Waal (36,5 ha), Loenen- en Oosterhoutsche Waarden (31,7 ha), Johannahoeve (45,1 ha), Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard (25,9 ha) en het totale gebied (372,7 ha) in 2025. Zie voor de ligging van de deelgebieden figuur 1.

Soort	Maas en Waal West		Loenense- en Oosterhoutsche Waarden		Johannahoeve		Bemmelse-, Gendtse- en Klompenwaard		Totaal	
	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100
Grote Canadese									1	0,3
Brandgans									24	6,4
Grauwe Gans	9	24,6	1	3,2			3	11,6	37	9,9
Kolgans									4	1,1
Knobbelzwaan									5	1,3
Nijlgans	3	8,2	2	6,3			1	3,9	25	6,7
Bergeend									7	1,9
Zomertaling									1	0,3
Krakeend	3	8,2							31	8,3
Wilde Eend	4	10,9	2	6,3			2	7,7	32	8,6
Soepeend	2	5,5							5	1,3
Wintertaling									1	0,3
Kuifeend									15	4,0
Fazant	2	5,5	2	6,3			3	11,6	17	4,6
Koekoek	1	2,7					1	3,9	6	1,6
Holenduif	1	2,7	3	9,5			2	7,7	18	4,8
Houtduif	6	16,4	16	50,5	5	11,1	11	42,5	77	20,7
Waterhoen	1	2,7							3	0,8
Meerkoet	2	5,5					1	3,9	48	12,9
Dodaars									1	0,3
Fuut	1	2,7							17	4,6
Scholekster									3	0,8
Kluut									1	0,3
Kleine Plevier									2	0,5
Ooievaar							1	3,9	1	0,3
Aalscholver									1	0,3
Blauwe Reiger	22	60,2	17	53,6					111	29,8
Sperwer							1	3,9	1	0,3
Havik			1	3,2					4	1,1
Buizerd	1	2,7	3	9,5	1	2,2	1	3,9	11	3,0
Bosuil									1	0,3
IJsvogel									3	0,8
Middelste Bonte					1	2,2			1	0,3
Kleine Bonte Specht			1	3,2					2	0,5
Grote Bonte Specht	1	2,7	7	22,1	4	8,9	5	19,3	38	10,2
Zwarte Specht					1	2,2			1	0,3
Groene Specht	2	5,5	2	6,3	1	2,2	3	11,6	17	4,6
Torenvalk					1	2,2			1	0,3
Boomvalk									1	0,3
Wielewaal	1	2,7							1	0,3

	Maas en Waal West		Loenense- en Oosterhoutsche Waarden		Johannahoeve		Bemmelse-, Gendtse- en Klompewaard		Totaal	
Soort	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100	N	N/100
Gaai	2	5,5	7	22,1	2	4,4	4	15,4	28	7,5
Ekster	1	2,7	3	9,5			3	11,6	11	3,0
Kauw			3	9,5					4	1,1
Zwarte Kraai	3	8,2	7	22,1	2	4,4	3	11,6	45	12,1
Zwarte Mees					2	4,4			2	0,5
Kuifmees					3	6,7			3	0,8
Glanskop					1	2,2			1	0,3
Matkop					1	2,2			2	0,5
Boomleeuwerik					2	4,4			2	0,5
Veldleeuwerik									6	1,6
Cetti's Zanger	7	19,2							11	3,0
Staartmees	2	5,5	3	9,5	1	2,2	3	11,6	23	6,2
Fitis			8	25,2					21	5,6
Rietzanger	1	2,7							1	0,3
Kleine Karekiet	7	19,2							19	5,1
Bosrietzanger	14	38,3	4	12,6			20	77,2	74	19,9
Spotvogel	5	13,7					3	11,6	17	4,6
Sprinkhaanzanger							1	3,9	2	0,5
Zwartkop	20	54,7	61	192,5	8	17,7	16	61,7	222	59,6
Tuinfluit	10	27,4	11	34,7			8	30,9	83	22,3
Braamsluiper	1	2,7					1	3,9	7	1,9
Grasmus	2	5,5	5	15,8			9	34,7	54	14,5
Vuurgoudhaan			2	6,3					2	0,5
Goudhaan					1	2,2			1	0,3
Boomklever			2	6,3	2	4,4			6	1,6
Boomkruiper	3	8,2	11	34,7	6	13,3	4	15,4	63	16,9
Spreeuw	19	52,0	28	88,4	7	15,5	5	19,3	157	42,1
Zanglijster	4	10,9	8	25,2	5	11,1	12	46,3	58	15,6
Grote Lijster					1	2,2			4	1,1
Grauwe	1	2,7	5	15,8	1	2,2			22	5,9
Blauwborst	1	2,7							1	0,3
Nachtegaal									4	1,1
Gekraagde									10	2,7
Roodborsttapuit	2	5,5			1	2,2	3	11,6	13	3,5
Heggenmus	6	16,4	7	22,1			2	7,7	36	9,7
Witte Kwikstaart					1	2,2			3	0,8
Graspieper									11	3,0
Boompieper					2	4,4			2	0,5
Appelvink	1	2,7	4	12,6	1	2,2			9	2,4
Groenling			2	6,3			1	3,9	13	3,5
Kneu			1	3,2					8	2,1
Putter	3	8,2	5	15,8			1	3,9	28	7,5
Rietgors	5	13,7							9	2,4

Bijlage 2 Soortkaarten inventarisatie 2025

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Sovon (info@sovon.nl).

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
024 7 410 410

info@sovon.nl
www.sovon.nl

Sovon Vogelonderzoek Nederland werkt met een ISO 9001 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem, gecertificeerd door EIK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Dit rapport is met uiterste zorg door Sovon (en eventuele andere partijen) opgesteld. Sovon aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van gegevens van dit onderzoek.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.